

HASAN PADİŞAH KÜMBETİ

Ahlât'ta, XIII. yüzyıla ait mezar anıtı.

Ahlât'ın Tahtısüleyman mahallesinin güney kısmında ve Karşeyh Mezarlığı'nın kuzeydoğusunda, üzerine yapıldığı tepenin silüetine hâkim bir yerde bulunmaktadır. Yapı, yine Ahlat'ta bulunan Ulu-kümbet'ten (Usta-Şâgird Kümbeti, Çubuklu Kümbet) sonra büyük ölçüde olan ikinci mezar anıtıdır.

İçinde üç mezar bulunan yapı, kapısının üzerindeki girift bir istif halinde nesih hattıyla yazılmış iki satırlık kitâbeye göre 673 yılının Recep ayında (Ocak 1275) Melikü'l-ümerâ Mahmûd b. Hüsâmeddin Hasan Aka için inşa edilmiştir; diğer iki mezardan birinde de veziri Hasan Ali yatmaktadır. Halk arasında kümbetin Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan'a ait olduğuna inanılıyorsa da aslında Hasan Padişah denilen zat Moğollar'ın Ahlat hâkimidir.

Evliya Çelebi'nin 1655 yılında Ahlat'a geldiği zaman içine girdiği ve, "... Birçoğu kurumuş iskelet halindedir. Hatta bir zenci yüzlü çocuk, elinde sopası ile ayak üzerinde bekçi gibi duvara dayalı durmaktadır. Gayet korkulu bir yüzdür. Türbedarı yoktur. Kapıları Revan fâtihi Murad Han'ın ziyaret etmesinden beri kapalıdır..." (Seyahatnâme, IV, 134) diye anlattığı yapı Hasan Padişah Kümbeti, adını andığı padişah da 1635'te Revan ve Tebriz seferine çıkan IV. Murad'dır. Mum-

yaların, 1910 yılında mum adağı yapan kadınların yol açtığı bir yangın sonucunda yandığı bilinmektedir (Abdürrahim Şerif, s. 68). Kümbet de bu yangından zarar görmüştür, ama büyük ölçüde yıkılmasının sebebi herhalde başka bir âfettir.

Hasan Padişah Kümbeti, altta kare planlı cenazelikle (mumyalık) bunun üzerindeki daire planlı ziyaret mahallinden (mescid) meydana gelmektedir. Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1969 yılında başlatılan restorasyon çalışmaları sonucunda cenazelikte gövdenin kuzeye bakan çeyrek kısmı dışında kalan yerleri tamamen yenilenmiştir. Cenazeliğin yuvarlak kemerli girişi, doğu cephesinin kuzeydoğu köşesine yakın bir yerde bulunmaktadır. Çapraz tonoz örtülü mekân üç duvarındaki mazgal pencerelerden ışık alır; bu pencerelerden batıdaki sövesi zencirek, güneydeki iniki ise zikzak motifleriyle bezelidir. Diğerlerine göre daha sade olan doğu penceresi alınlığında iri bir rozet, yanlarında basit bir süsleme bandı görülmektedir. İçeride bulunan üç mezardan biri diğerlerinden büyüktür.

Ziyaret mahallinin onikigen kaidesi cenazeliğe köşelerdeki çift ters üçgen pahlar vasıtasıyla bağlanmıştır. Bunun üzerinde konik külâhlı silindirik gövde yükselir. Kuzey cepheye yer alan kapiya çıkış iki taraftan taş basamaklı dar merdivenlerle sağlanmıştır. Kapı, kenarlarında burmalı sütunçeler bulunan yedi sıra mukarnas kavsaralı bir açıklık halindedir; mukarnasların içleri kabartma rûmî ve palmetlerle bezelidir. Üzeri iç içe geçme sekizgenler ve palmet dizileriyle süslü geniş bir bordür kapiya çerçeve teşkil eder. Batı, güney ve doğu yönlerine açılan üç pencere beşer sıra mukarnas kavsaralıdır. Geometrik bezemeli dar bir bordürün çevrelediği nişlerinin içindeki kuşatma kemeri üzerinde birer gülbezek göze çarpar.

Türbenin dış yüzeyi, içlerinde girift saç örgüleri bulunan bordürler, kaval silmelerle bağlantılı yüzeysel kemerler ve bunların içinde yer alan gülbezeklerle (toplam on altı adet) süslenmiştir. Kapı ve pencere aralarına rastlayan yerlere üçgen kesitli ince uzun nişler açılmış ve bunlara çerçeve teşkil eden dar bordürün içi zikzak motifleriyle doldurulmuştur. Üzerinde birbirine paralel fitiller bulunan ve tamamı yeni olan konik külâhın eteğini iki sıra mukarnaslı saçak frizi dolanmaktadır. Halen oldukça bakımlı durumda bulunan Hasan Padişah Kümbeti, mimarisi ve süslemesi bakımından Ahlat kümbetlerinin özelliklerini bünyesinde toplayan ilçenin en gösterişli mezar anıtlarından biridir.

BİBLİYOGRAFYA :

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, IV, 134; H. F. B. Lynch, *Armenia, Travels and Studies*, New York-Bombay 1901, s. 292; Abdürrahim Şerif [Beygü], *Ahlât Kitabeleri*, İstanbul 1932, s. 67-68, şekil 12; Gabriel, *Voyages*, I, 248; Nermin Tabak, *Ahlât Türk Mimarisi*, İstanbul 1972, s. 15; Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı*, İstanbul 1973, II, 140; a.m.f., *Anadolu'da İlk Türk Mimarisi*, Ankara 1991, s. 109; *Türkiye'de Vakıf Abideleri ve Eski Eserler*, Ankara 1977, II, 259-262; Orhan Cezmi Tuncer, *Anadolu Kümbetleri: Selçuklu Dönemi*, Ankara 1986, I, 76-83; a.m.f., "Bitlis-Ahlât. Hasan Padişah Kümbeti Onarımı", *Rölöve ve Restorasyon Dergisi*, sy. 1, Ankara 1974, s. 47-68; Faruk Sümer, "Ahlât Şehri ve Ahlatşahlar", *TTK Belleten*, L/197 (1986), s. 459, 469; a.m.f., *Selçuklular Devrinde Doğu Anadolu'da Türk Beylikleri*, Ankara 1990, s. 58, 66; Recep Yaşa, *Bitlis'te Türk İskânı: XII-XIII. Yüzyıl*, Ankara 1992, s. 53-55, rs. 8, şekil 7; İbrahim Kafesoğlu, "Ahlât ve Çevresinde 1945'te Yapılan Tarihî ve Arkeolojik Tetkik Seyahat Raporu", *TD, I/1* (1949), s. 174; A. Süheyl Ünver, "Ahlât'tan Geçerken", *Hayat Tarih Mecmuası*, II/8, İstanbul 1971, s. 6-9; Ara Altun, "Ahlât: Mezar Âbideleri", *DİA*, II, 22.

ENİS KARAKAYA

HASAN PAŞA

(ö. 979/1572)

Barbaros Hayreddin Paşa'nın oğlu,
Cezayir beylerbeyi.

1516 yılı civarında doğdu. Barbaros Hayreddin Paşa'nın Cezayirli bir hanımından olma oğludur. Muhtemelen çocukluk ve ilk gençlik yıllarını babasının yanında Cezayir'de geçirdi. Denizcilikle ilgili bilgileri babasından öğrendi. Kanûnî Sultan Süleyman tarafından 1533'te İstanbul'a çağrılan Barbaros'un yanında büyük bir ihtimalle Hasan da vardı. Nitekim 1538'deki Preveze Deniz Muharebesi'ne katıldığı kesindir. Bir ara Kocaali sancak beyliğinde bulundu. 1544'te babasının isteğiyle, bir yıl önce ölen Hasan Ağa'nın yerine babasına vekâleten Cezayir beylerbeyiliğine getirildi (*Gazavât-ı Hayreddin Paşa*, vr. 45^a).

Hasan Paşa, Cezayir savunmasını güçlendirdikten sonra İspanyollar'la çekişme sebebi olan Tilimsân meselesini halletme işine girişti. İlk seferinde başarılı olamadı. 1546'da yaptığı ikinci sefer ise bu tarihte İstanbul'dan babasının ölüm haberinin gelmesi üzerine Cezayir'e dönmek zorunda kaldığı için yarıda kesildi. Asaleten Cezayir beylerbeyi olduktan sonra dikkatini, Cezayirli ve Oranlı (Vehrân) İspanyollar arasındaki çatışmadan faydalanarak Tilimsân'a sahip çıkan Faslı Sa'dî Muhammed eş-Şeyh üzerinde yoğunlaş-

Hasan Padişah Kümbeti - Ahlat / Bitlis

